

Julian Sulowski

"Der theologische Hintergrund des Jakobusbriefes", Rudolf Hoppe, Würzburg 1977 : [recenzja]

Collectanea Theologica 49/1, 203-204

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uważa, że wysiłek otworzenia ewangelii Markowej jako słowa Bożego oraz jako „kontekstu żywego Słowa Bożego”, czyli jako związanego z wiarą orędzia o samoudzielaniu się Boga w Jezusie Chrystusie przez Ducha Świętego, został tym samym zakończony (s. 566). Komentator usiłuje wyrazić myśl kanonicznego świadka wiary w rozmowie z wierzącymi naszych czasów i pragnie przyjęcia jego świadectwa. Liczy na to, że dyskusja będzie prowadzona bardziej nad przeczytanym i przeżytym tekstem ewangelii niż nad komentarzem, który uważa za dyskusyjny.

W rozdziale pierwszym Pesch omawia drogę Syna Człowieczego do męki oraz drogę naśladowania ukrzyżowanego przez uczniów (8,27—10,52). Następnie przedstawia objawienie się Jezusa jako Mesjasza wraz z Jego nauczeniem w świątyni (11,1—12,44). Rozdział trzeci stanowi mowa eschatologiczna Jezusa (13, 11—37). Z kolei omawia mękę Jezusa i głoszenie orędzia o Jego zmartwychwstaniu przez uczniów (14,1—16,8). Wreszcie autor komentuje krótsze i dłuższe, tzn. kanoniczne zakończenie ewangelii Marka (16,9—20).

Oprócz rozwinięć niektórych zagadnień w ekskursach podobnych do tomu pierwszego, tom niniejszy zawiera ciekawe dygresje (ekskursy) o przedmarkowej historii męki, o tradycjach Ostatniej Wieczerzy, o procesie Jezusa, o tajemnicy mesjańskiej oraz o chrystologii Markowej. Wreszcie znajdujemy w tym tomie posłowie o znaczeniu ewangelii Marka we współczesnej dyskusji teologicznej. Szczególną uwagę poświęcił Pesch skomentowaniu tradycji paschalnej (16,1—8). W tym świetle skomentował Markowe określenie egzystencji chrześcijańskiej pojętej jako droga naśladowania Jezusa (Mk 8,27 nn) we wspólnocie chrześcijańskiej i to na wielu przykładach, jak urząd kościelny, małżeństwo, bogactwo, dzieci itp.

Według pierwszych opinii biblistów dzieło stanowi duże zaskoczenie i nie-małej wagi wydarzenie egzegetyczne. Zdaniem A. Vögtlego z Fryburga (RFN) spowoduje ono nawet poruszenie w kołach biblistów z racji swej nowej orientacji egzegetycznej. Dzieło to odpowiada najwyższym wymaganiom naukowym i dostarcza przeobfitej, solidnie udokumentowanej informacji. W historii interpretacji ewangelii Marka w naszym stuleciu komentarz Pescha stanowi zwrot, gdyż zakotwicza chrystologię i soteriologię paschalną w objawielskim działaniu ziemskiego Jezusa. Autor odrzuca kierowany przez swoje założenia kerygmatyczno-teologiczne i zabarwiony przez metodę *Formgeschichte* historyczny sceptycyzm jako założenie w badaniu ewangelii Marka. Jego zdaniem ostatecznym celem ewangelisty nie jest ani tworzenie doktryny, ani zbudowanie gminy kościelnej, lecz sam Jezus z Nazaretu, z którym ewangelista pragnie zetknąć swoich czytelników. Dlatego skrętnie „konserwuje” w swej ewangelii najstarsze tradycje o Jezusie. Zdaniem Pescha sens i dzieje przekazywane przez „konserwatora” tradycji nie dadzą się sprowadzić do czystej „recytacji”. Wydarzenie zostało bowiem zinterpretowane już przez pierwszego głosiciela. Jeśli Marek jest konserwatywnym redaktorem, to należy się liczyć z tym, że przekazuje on najstarszą tradycję. Stąd ewangelia Marka najbardziej umożliwia odpowiedź na pytanie „retrospektywne” o dzieje Jezusa z Nazaretu (s. 562).

Zapewne polscy wykładowcy Nowego Testamentu oraz wykładowcy chrystologii i soteriologii będą mogli odnieść dużą korzyść przez zapoznanie się z dziełem R. Pescha.

ks. Julian Sulowski SJ, Warszawa

Rudolf HOPPE, *Der theologische Hintergrund des Jakobusbriefes*, Würzburg 1977, Echter Verlag, s. 170.

Książka została wydana jako 28 tom serii *Forschung zur Bibel*. Stanowi ona nieco przerobioną rozprawę doktorską na wydziale teologicznym uniwersytetu we Fryburgu badeńskim. Głównym zadaniem, jakie postawił sobie

autor, jest próba odpowiedzi na pytanie o przewodnią myśl teologiczną, jaka przyświecała autorowi listu św. Jakuba. Jest to ponowne podjęcie problemu komentarza M. Dibeliusa z r. 1964, który odmówił autorowi listu jakiegokolwiek przewodniej myśli teologicznej, oraz komentarza F. Mussnera, który przypisał autorowi listu zaledwie nikły związek z orędziem chrześcijańskim o Jezusie Chrystusie.

R. Hoppe omawia poszczególne jednostki parenetyczne listu z punktu widzenia stylu, formy i treści, dokonuje analizy literackiej i bada *Formgeschichte*. Następnie próbuje ustalić tradycje, jakie przejął autor listu, a które stanowią tło teologiczne jego pisma. Po przeprowadzeniu analizy filologiczno-literackiej autor dochodzi do wniosku, że list zawiera paranezę opartą o przysłowia oraz paranezę w formie diatryby, która nawiązuje do twierdzeń przeciwników, a tym samym pozwala na określenie tła teologicznego pisma. Jest nim teologia wczesnego judaizmu.

W toku analizy wykrystalizowały się dwa pojęcia teologiczne listu, a mianowicie pojęcie mądrości i wiary. Kto uznaje w wierze chrześcijańskiej mądrość Bożą i wypełnia dzieła mądrości doznaje, według teologii listu, usprawiedliwienia przed Bogiem. Mądrość nie jest przeto jedynie zobowiązaniem moralnym i dobrym etycznie postępowaniem, lecz przysługuje jej moc zbawcza. W wyniku analizy okazało się, autor listu nawiązuje w swej doktrynie o mądrości do teologii wczesnego judaizmu. Przez wypełnienie Prawa pojętego na sposób mądrościowy chrześcijanin doznaje usprawiedliwienia przed Bogiem mocą otrzymanej wiary (JK 2,13). Według Hoppego autor listu pojmuje wiarę nie teoretycznie, lecz jako sprawność włożoną w działanie, będące przejawem mądrości (3,13.17) czyli pojmując wiarę w czynie. Taka wiara nie jest według autora listu, w przeciwieństwie do judaizmu, dziełem człowieka, osiągnięciem przeciwstawionym Prawu, lecz jest darem Bożym uzdolniającym człowieka do doskonałego wypełnienia Prawa. W tym punkcie twierdzenie autora listu pokrywa się zdaniem Hoppego z twierdzeniem Mt 5,19. Formalne wyznanie wiary nie posiada więc według autora listu mocy zbawczej, lecz tylko czynna gotowość człowieka prowadząca na drogę do doskonałości w wypełnianiu Prawa na wzór Chrystusa, który przyszedł po to, aby doskonale wypełnić Prawo (Mt 5,19).

Według autora listu w akcie wiary udziela się człowiekowi ukryta mądrość Boża, która przyrzeka człowiekowi dobra eschatologiczne, umacniając go do doskonałego wypełniania Prawa, które ogniskuje się w miłości bliźniego aż do miłości nieprzyjaciół. Ta mądrość przychodzi „z góry” (Jk 3,13–18) i odpowiada twierdzeniom synoptyków, którzy nazywają mądrymi poniżonych, ubogich i upośledzonych (Mt 11,25–27; Łk 10,21n).

Praca Hoppego posiada znaczenie ze względu na problematykę usprawiedliwienia przez wiarę w teologii protestanckiej, która poniekąd ignoruje lub wypacza teologię listu św. Jakuba. A przecież teologia listu św. Jakuba pokrywa się w dużej mierze z orędziem synoptyków. Nie pochodzi ona jednak z zapożyczeń literackich, lecz z samodzielnego wykorzystania źródła Q przez autora listu św. Jakuba i przez synoptyków. Widocznie adresaci listu św. Jakuba należeli do kręgu przenikniętego ideologią wczesnego judaizmu. Terminologia listu świadczy o tym, że jego autor chciał przede wszystkim tym ludziom ukazać wyższość mądrości objawionej w Chrystusie, który jest wzorem w doskonałym wypełnianiu Prawa.

Książka dostarcza solidnej informacji i uzupełnia dotychczasowe publikacje dotyczące listu św. Jakuba. Mimo swego charakteru szkolnego stanowi dobrą pomoc nie tylko dla studentów teologii, ale i dla biblistów.

ks. Julian Sulowski SJ, Warszawa